

นิพนธ์ต้นฉบับ

Received: January 26, 2021

Accepted: March 22, 2021

Published: April 2, 2021

นโยบายสาธารณะ : การพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารริมบาท วิถีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดลพบุรี

Public policy : The model development of Process in Street Food in Lopburi Province

ชนบท บัวหลวง

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี

Chonnabot Bualuang

Lopburi Provincial Health Office

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถีและพัฒนารูปแบบเชิงนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถี โดยใช้รูปแบบการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 350 คนประกอบด้วยนายกเทศบาลเมือง ประธานชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้บริหารภาคี เครือข่ายเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และชุดทดสอบน้ำยาตรวจเชื้อโคลิฟอร์มแบคทีเรีย ส่วนขั้นตอนที่ 2 เป็นการพัฒนานโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีการพัฒนาศักยภาพคณะทำงาน สร้างการรับรู้ สถานการณ์ปัญหา กระตุ้นชุมชนให้เกิดความตื่นตัวเพื่อพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะ

ผลการวิจัยที่สำคัญมี 2 ประการ ดังนี้ (1) สภาพปัจจุบันอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี พบว่าส่วนใหญ่ผู้ประกอบการไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหารจากภาครัฐ รวมทั้งการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ด้านสุขลักษณะที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาร้านอาหารริมบาทวิถี (2) พัฒนานโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านสุขภาพโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจุดศูนย์กลาง จัดแผนพัฒนา จัดตั้งกลุ่มของผู้ประกอบการ จัดบริการและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนปรับปรุงเทศบัญญัติ 2) มิติด้านเศรษฐกิจ มีคณะทำงานแบบบูรณาการ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) มิติด้านสังคมมีจุดบริการข้อมูล และระบบรักษาความปลอดภัย 4) มิติด้านวัฒนธรรม มีการจำหน่ายอาหารพื้นบ้านและการแต่งกายประจำถิ่น และได้นำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย 7 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการที่ชมรมผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง 3 โครงการ และ 2) โครงการที่หน่วยงานและองค์กรในพื้นที่ร่วมกันดำเนินงาน จำนวน 4 โครงการโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัย จังหวัดลพบุรีปี 2563

คำสำคัญ : นโยบายสาธารณะ,อาหารริมบาทวิถี,การมีส่วนร่วมของชุมชน

Corresponding author: ชนบท บัวหลวง E-Mail: Chonbua@gmail.com

Original article

Abstract

Received: January 26,2021

Accepted: March 22,2021

Published: April 2,2021:

We conducted a descriptive research study to investigate the food safety situation of street food in the Lopburi province and to develop a model of public policy for street food. The research methodology consisted of 2 phases. In phase 1, we conducted quantitative study to survey the problems surrounding street food. We recruited 350 participants using purposive sampling, which included the leader of street vendors, municipal governor, local government officers and consumers. Data were collected with a survey, participant observation, interview, and choliform bacteria testers. In phase 2, we conducted a qualitative study to develop a model of public policy regarding street food. For phase 2, we recruited 32 subjects using purposive sampling. Data were collected with observation, in-depth interviews, and a focus group for development team. The development team were supporting factors who built awareness of problems and activated vendors to develop the public policy.

We divided this project into 2 important finding phases. During the first phase, we assessed the current situations and problems regarding street food. We found that most of street vendors were not encouraged to improve their street food. Also, the equipment and materials included in a training regarding food sanitation from the local government were not in compliance with standards. including the participation of community involvement were loses. In the second phase, we created a street food model by community participation with 4 dimensions, including: 1) Health dimension: used of local government as center for development, set up the street food plan, a group of street vendors established a fund, and provided the equipment and improved the ordinance, 2) Economic dimension consisted of a working group integrated of sectors in communities and had public relations, 3) Social dimension was a tourist information center with security system, and 4) Cultural dimension was local food, folk art, and traditional local customs. In addition, the model development that we developed for street food was applied in the implementation of the policy for 7 projects. Of the 7 projects, three of the projects were created by the food vendor. The four remaining projects were created by the local government and related departments. The projects were approved by the Lopburi Health Food Safety Committee in 2020.

Keywords : Public policy, Street food, community participation , Lopburi Health Assembly Network

Corresponding author: Chonnabot Bualuang E-Mail: Chonbua@gmail.com

บทนำ

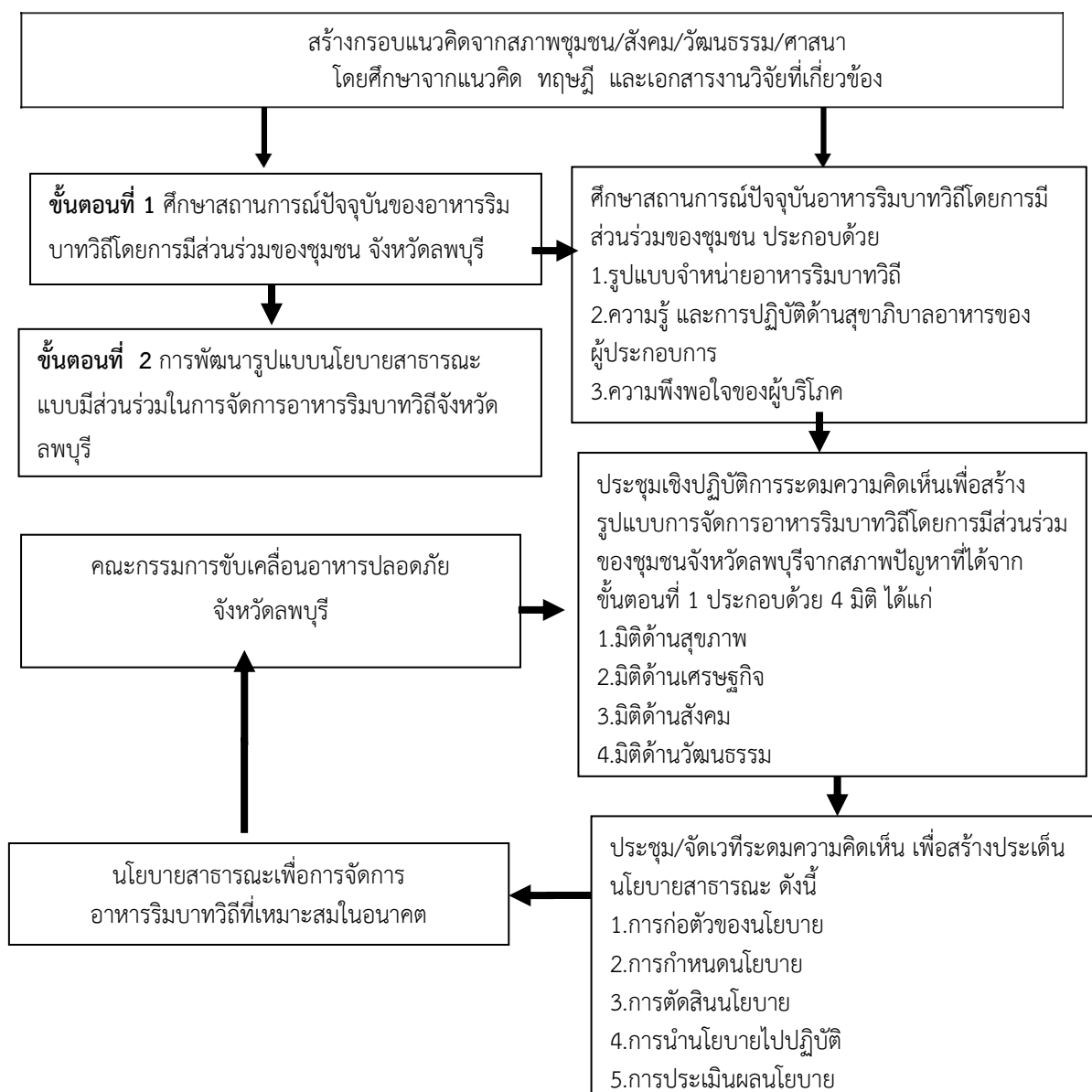
ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสถานที่ท่องเที่ยวและมีวัฒนธรรมที่งดงาม โดยเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมที่ดึงดูดคนทั่วโลกให้หลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยว ได้แก่ อาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารริมบาทวิถี (Street food) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประชาชน และปัจจุบันได้มีการขยายตัวไปยังจังหวัดต่างๆทั่วประเทศ โดยเฉพาะเมืองที่เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวทั้ง 4 ภาคของประเทศ ความนิยมของอาหารริมบาทวิถีในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วโลกเห็นได้ชัดจากการได้รับการจัดให้เป็นอันดับ 1 ในหัวข้อ “World top 10 cities for street food” โดยนิตยสารฟอร์บส์ ว่าประเทศไทยมีอาหารริมบาทวิถีที่ดีที่สุดจาก 23 เมืองทั่วโลกติดต่อกันเป็นปีที่ 2 โดยสำนักข่าว Cable News Network (CNN) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจำหน่ายอาหารริมบาทวิถีที่ ส่วนใหญ่มักเป็นอาหารปรุงสำเร็จ รับประทานได้สะดวก สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากพื้นที่ในการจำหน่ายอยู่บริเวณทางเท้าริมถนนหรือในที่สาธารณะต่างๆและมีราคาไม่แพง รวมถึงรสชาติอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ แสดงถึงวัฒนธรรมอาหารของประเทศไทย “อาหารริมบาทวิถี” จึงเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมสูงขึ้นในปี 2561 ประเทศไทยมีแผงลอยจำหน่ายอาหาร 93,261 แห่ง ผ่านมาตรฐานอาหารสะอาดรสชาติอร่อย 79,012 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 84.72 (กรมอนามัย, 2561) จากการประเมินตามเกณฑ์สุขาภิบาล อาหารของกรมอนามัย ในปี พ.ศ. 2558 พบว่า มีร้านจำหน่ายอาหารรวมทั้งประเทศ จำนวน 60,105 ร้าน ผ่านเกณฑ์มาตรฐานอาหารสะอาดรสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) จำนวน 49,895 ร้าน (ร้อยละ 83.01) และแผงลอยจำหน่ายอาหาร จำนวน 101,102 แผง ผ่านเกณฑ์มาตรฐานจำนวน 84,710 แผง (ร้อยละ 83.8) นอกจากนี้ ยังพบว่าการบังคับใช้กฎหมายของท้องถิ่น มีการออกข้อกำหนดในเรื่องสถานที่จำหน่ายอาหารและสถานที่เสิร์ฟอาหารเพียงร้อยละ 40.17 และ 32.75 ตามลำดับ ส่งผลให้มีการควบคุมกำกับให้ร้านอาหารและแผงลอยดำเนินการตามมาตรฐาน (Department of Health, 2017)

นโยบายสาธารณะ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญของภาครัฐใช้ในการบริหารประเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ผู้กำหนดนโยบายสาธารณะ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา (Dye, 1984) ดังนั้นการจัดการอาหารริมบาทวิถีจึงควรใช้กระบวนการนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมทั้งในระดับการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายสู่การปฏิบัติของภาครัฐ และชุมชนควรให้ความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างแท้จริง (MacLaghlin, 1978) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าท้องถิ่นไทยจะมีโครงสร้างในการสนับสนุนการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติแต่ก็ยังมีบางท้องถิ่นยังคงพบปัญหาการนำนโยบายสู่การปฏิบัติด้วยข้อจำกัดหลายๆ ด้าน เช่น ด้านของเวลาการมีส่วนร่วม การเข้าถึงโครงการของชุมชนที่อาจจะยังไม่เพียงพอ หรือความเข้าใจในตัวนโยบายที่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ชุมชนนั้นๆหรือท้องถิ่นนั้นๆไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะดูแลตัวเองได้ (Jiasakul, S, 2005)

จังหวัดลพบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในปี 2560 ได้สำรวจข้อมูลร้านจำหน่ายอาหาร แผงลอย/อาหารริมบาทวิถีในจังหวัดลพบุรี จำนวน 1,223 ร้าน ทั้งมาตรฐานทางกายภาพและชีวภาพพบว่า ร้านอาหารแผงลอยผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 45 (Lopburi Provincial Public Health, 2017) ซึ่งมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารสุขวิทยาของผู้ปรุงอาหารของแผงลอยของอาหารริมบาทวิถี หากดำเนินการไม่ได้ตามมาตรฐานมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของกรมอนามัย อาจส่งผลให้อาหารที่ผู้บริโภคมีการปนเปื้อนจุลินทรีย์ในอาหารทำให้เกิดปัญหาสุขภาพได้ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการอาหารริมบาทวิถีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลพบุรี โดยใช้กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่ผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการอาหารริมบาทวิถี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบเชิงนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประกอบด้วยการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ได้แก่

**ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่
รับผิดชอบของจังหวัดลพบุรี โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative research)**

ประชากรการศึกษา คือ นายกเทศบาลเมือง สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและ
สิ่งแวดล้อมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี ผู้ประกอบการอาหาร
ริมบาทวิถี เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้บริโภคในตลาดได้รู้ทั้ง 3 แห่ง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 560 คน

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) โดยสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น
(non-probability sampling) และมีคุณสมบัติ คือ 1. เป็นผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีทั้งเป็นร้านค้า แผงลอย
และหาบเร่ที่จำหน่ายอาหารในตลาดได้รู้ทั้ง 3 แห่ง 2. บุคลากรภาครัฐและเอกชนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา

อาหารริมบาทวิถี 3. ผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านอาหาร แผงลอย หาบเร่ที่อาหารริมบาทวิถีใน 3 ตลาดใต้รุ่ง จำนวน 350 ตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ (1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 45 คน ได้แก่ นายกเทศบาลเมือง สาธารณสุขอำเภอ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประธานชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี พาณิชย์จังหวัดและ เกษตรจังหวัด (2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการปฏิบัติจำนวน 305 คน ได้แก่ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้บริโภคในตลาดใต้รุ่ง 3 แห่ง ได้แก่ (1) ตลาดใต้รุ่งสถานีรถไฟ (2) ตลาดใต้รุ่งสระแก้ว และ (3) ตลาดใต้รุ่งลำน้ำรายณ์

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจ (Checklist Form) แบบตรวจสอบมาตรฐานของอาหารริมบาทวิถี
2. แบบสังเกต (Observation Form) ใช้เป็นแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมมุ่งเน้นสังเกตการปฏิบัติของผู้ประกอบการ
3. แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีและความพึงพอใจของผู้บริโภค
4. ชุดทดสอบน้ำยาตรวจเชื้อโคลิฟอร์มแบคทีเรีย SI-2

การตรวจสอบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา โดยการหาคุณภาพของเครื่องมือวัดทั้งฉบับ ซึ่งต้องขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน จาก ได้แก่ มหาวิทยาลัยอุตรดิตถ์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี และ กลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี โดยทำการตรวจสอบคุณภาพและความสอดคล้องในประเด็นเนื้อหาสาระตามองค์ประกอบของแบบสัมภาษณ์
2. แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รายแล้วนำไปวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ ในหมวดความรู้ การรับรู้ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ของความคงตัวภายใน (Coefficient of internal consistency) โดยวิธี Cronbach' Alpha ครั้งที่ 1 พบว่า ความรู้ด้านการสุขาภิบาลอาหาร เท่ากับ 0.77 และ การรับรู้ด้านการสุขาภิบาลอาหาร เท่ากับ 0.77 จากนั้น ได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ผู้ขายอาหารริมบาทวิถีและนำมาทดสอบซ้ำ ครั้งที่ 2 ในกลุ่มตัวอย่างเดิม จำนวน 30 รายพบว่าความรู้ด้านการสุขาภิบาลอาหารเท่ากับ 0.80 และการรับรู้ด้านการสุขาภิบาลอาหารเท่ากับ 0.86
3. แบบสัมภาษณ์ผู้บริโภคโดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำไปวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ ในหมวดความรู้ การรับรู้โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ของความคงตัวภายใน (Coefficient of internal consistency) โดยวิธี Cronbach' Alpha พบว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภค เท่ากับ 0.86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสำรวจ (Survey) เป็นการสำรวจข้อมูลรูปแบบจำหน่ายอาหารริมบาทวิถี ความรู้ การรับรู้และการปฏิบัติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการและความพึงพอใจของผู้บริโภค
2. การสังเกต (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่ต้องการให้กลุ่มตัวอย่างได้รู้ตัว ซึ่งกิจกรรมบางอย่างอาจถูกปรุงแต่งได้ โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non participant observation) เพื่อสังเกต

สภาพทั่วไป สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมของอาหารริมบาทวิถีพร้อมทั้งลักษณะทางกายภาพอื่นๆที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้บริโภค

3. การสัมภาษณ์ (Interview) โดยทำการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี 3 แห่งและผู้บริโภค โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ทำหนังสือจากหน่วยงานถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตให้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ผู้วิจัยได้เข้าพบกลุ่มตัวอย่างต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยในทุกๆระยะและประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยครั้งนี้

3) ผู้วิจัยจัดการประชุมทีมงานวิจัยภาคสนามเพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยประสานงานกับพื้นที่ที่ทำการวิจัย แจ้งวัน และเวลาที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย

4) ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยประมวลผลโดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อทำการวิจัยทางสังคมศาสตร์อันได้แก่ สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยสถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตฐานนิยม และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาระบบนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี

การวิจัยระยะนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 ที่เป็นสภาพปัจจุบัน ความต้องการพัฒนารูปแบบการจัดการอาหารริมบาทวิถี นำผลการศึกษามาพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะด้วยการวิจัยเชิงพัฒนา สร้างกระบวนการระดมความเห็นวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT) ในการวิจัยระยะนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ประเด็นการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานอาหารริมบาทวิถี (Street Food Good Health) กรมอนามัย มาเป็นกรอบการวิจัยประกอบด้วย 4 มิติ (Bureau of Food and Water Sanitation, 2019) ได้แก่ 1.มิติด้านสุขภาพ 2.ด้านเศรษฐกิจ 3.ด้านสังคม และ 4. ด้านวัฒนธรรม

กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) ที่เป็นระดับผู้บริหารจำนวน 32 คน ได้แก่ นายกเทศบาลเมือง/นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการโรงพยาบาล สาธารณสุขอำเภอ ประธานชมรมผู้ประกอบการคณะทำงานอาหารริมบาทวิถี พาณิชย์จังหวัด/เกษตรจังหวัด/เกษตรและสหกรณ์จังหวัด ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้รับผิดชอบงานในสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/โรงพยาบาล ผู้รับผิดชอบงานในสำนักงานพาณิชย์จังหวัด/เกษตรจังหวัด/เกษตรและสหกรณ์จังหวัดลพบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสังเกต (Observation form) ใช้เป็นแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมมุ่งเน้นสังเกตการปฏิบัติของผู้ประกอบการ

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในทุกมิติตามกรอบแนวคิดโดยสัมภาษณ์เป็นแบบสองทางเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และเชื่อมโยงกันในแต่ละประเด็นในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล

ต่อกัน โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ทีละประเด็นตามโครงสร้างของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะทำการสรุปประเด็นสัมภาษณ์ เพื่อขอความคิดเห็นเพิ่มเติมและเป็นการยืนยันความถูกต้องที่ได้จากการสัมภาษณ์

3. การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus group discussion) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นระดับ ผู้ปฏิบัติการ โดยใช้การสัมภาษณ์ทีละประเด็นตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ความเห็นที่ละคนจนครบและผู้วิจัยจะทำการสรุปประเด็นที่สัมภาษณ์เพื่อขอความเห็นจากกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติมและเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

การตรวจสอบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

1. การตรวจสอบความตรง ผู้วิจัยได้เริ่มพัฒนากรอบความคิดการวิจัยในครั้งนี้อย่างเป็นขั้นตอน และกำหนดเกณฑ์การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน เช่น การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ การเลือกกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ศึกษา เป็นต้น ซึ่งเป็นการขจัดความอคติในการทำการวิจัยของผู้วิจัยจึงเป็นการตรวจสอบความตรงไปแล้วขั้นหนึ่ง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยวิธีการของ Denzin (1982) ได้เสนอไว้ดังนี้

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เวลา สถานที่ และบุคคล ที่ต่างกันต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน

2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) คือการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไรมาก โดยไม่เปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่น่าเชื่อในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคน

2.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือการตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

2.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ในเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร

2.4 การตรวจสอบความเที่ยงในงานวิจัย โดยทั่วไปนั้น ไม่ค่อยเหมาะกับงานวิจัยเชิงคุณภาพ Lincoln และ Guba (1989) เสนอให้ใช้คำ “ความไว้วางใจได้” (Dependability) หรือ “ความคงเส้นคงวา” (Consistency) ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการของ Merriam (1988) ในการตรวจสอบความไว้วางใจได้หรือความเที่ยง ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยได้แสดงถึงจุดยืนของกรอบความคิดการวิจัย การได้มาของข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.4.2 ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เช่นเดียวกับการตรวจสอบความตรง

2.4.3 การตรวจสอบทานของนักวิจัยท่านอื่นที่สามารถจะใช้วิธีการศึกษาเดียวกันกับผู้วิจัยตรวจสอบทานงานวิจัยขั้นนี้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยชี้แจงการดำเนินงานวิจัยและร่วมวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถีในตลาดได้รุ่งทั้ง 3 แห่ง จัดตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่ที่มีองค์ประกอบมาจากหลายภาคส่วนข้างต้น ร่วมกำหนดแผนงานวิจัยมีการประชุมร่วมกันและประชุมคณะทำงานระดับพื้นที่ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. สร้างความรู้ในด้านการเปลี่ยนแปลงตามหลักสุขภาพอาหารและมาตรฐานอาหารริมบาทวิถี เพื่อยกระดับก้าวสู่มาตรฐานให้กับผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี รับฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินงานได้มีการจัดประชุมให้ความรู้

3. ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมให้ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี มีการประชุมสร้างความเข้าใจ สร้างความเข้มแข็งให้กับชมรมผู้ประกอบการและให้ความรู้เรื่องมาตรฐานอาหารริมบาทวิถี ผลกระทบ สร้างความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน

4. ทีมนักวิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามกำหนดประเด็นไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อศึกษาสถานการณ์อาหารริมบาทวิถีและแนวทางการพัฒนาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ร่วมกับคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี และคณะทำงานของท้องถิ่น และคืนข้อมูลให้กับชมรมผู้ประกอบการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมรับรู้สถานการณ์ปัญหา ทุนทางสังคม และกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนา จัดให้มีการระดมสมอง (Brain storming) วิเคราะห์ผลการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถาม เน้นการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาอาหารริมบาทวิถี และหามาตรการเชิงนโยบาย ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และนำผลการศึกษามาสังเคราะห์แนวทางและมาตรการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี

5. ผู้วิจัยในฐานะเลขานุการคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี ได้ยื่นข้อเสนอ(ร่าง) การพัฒนาอาหารริมบาทวิถี เข้าสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายด้วยการจัดประชุมการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี ผ่านทางคณะกรรมการอำนวยการการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี โดย ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี เป็นประธานในการประชุม

6. นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ นำแผนงานโครงการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โครงการที่ชุมชนดำเนินการเอง โครงการที่หน่วยงานในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการ และโครงการที่ดำเนินงานร่วมกับองค์กรภายนอก

7. สรุปบทเรียนและประเมินผลการพัฒนากระบวนการ โดยการจัดสนทนากลุ่ม 3 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร มาตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้อง จัดเรียงข้อมูลจัดกลุ่มของข้อมูล แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ประกอบเข้าด้วยกัน การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ยืมวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการสร้างข้อสรุป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (Ramasut, P. ,2002)

1. วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการตีความ สร้างข้อสรุปของข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือที่ได้จากปรากฏการณ์ที่สามารถมองเห็นได้ แล้วนำมารวบรวมและสร้างข้อสรุปให้เป็นเชิงนามธรรม (Analytic induction) หลังจากนั้นนำมาสร้างเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถทำการพิสูจน์สมมติฐานนั้น จนกว่าจะได้คำตอบ แล้วจึงดำเนินการสรุปข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้

2. การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกชนิดของข้อมูล ดำเนินการเป็น 2 แบบ คือ

2.1 แบบใช้ทฤษฎี ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเอาทฤษฎีมาใช้ในการจำแนกชนิดของเหตุการณ์ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีที่เป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ตีความข้อมูล ทั้งที่เป็นทฤษฎีทางวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ โครงสร้างและหน้าที่ มาใช้ในการจำแนกชนิดของข้อมูล ซึ่ง Lofland (1971) ได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูลไว้ดังนี้

2.1.1 การกระทำ(Acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง

2.1.2 กิจกรรม(Activities) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องและความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

2.1.3 ความหมาย (Meanings) คือ การที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสารหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน

2.1.4 ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลายๆคน ในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปแบบของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้

2.1.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพัน และเข้าร่วมกิจกรรมหรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2.1.6 สภาพสังคม (Setting) คือ สถานการณ์ หรือสภาพการณ์ที่การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำการศึกษาอยู่ ซึ่งการจำแนกข้อมูลโดยใช้ขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ จะช่วยให้มีการตรวจสอบว่าการเก็บข้อมูลมานั้นเก็บครบถ้วนหรือไม่ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

2.2 แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลทีวิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูล ใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้วิจัย โดยการจำแนกข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันกับแบบแผนชีวิต ได้แก่ ชนิดของเหตุการณ์ ระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สภาพแวดล้อม แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของชนิดต่างๆ ของข้อมูลที่แบ่งแล้ว ต่อจากนั้นดูความสม่ำเสมอ (Regularities) ของการเกิดเหตุการณ์ของข้อมูลชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบ โดยนำข้อมูลมาเทียบกับปรากฏการณ์และทำให้ข้อมูลเป็นนามธรรมมากขึ้น เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ใหม่เกิดขึ้น โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน ทำการเปรียบเทียบลักษณะและคุณสมบัติของข้อมูล จำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆ แล้วทำการสร้างข้อสรุปของข้อมูลย่อย ในแหล่งข้อมูลนั้นๆ เมื่อได้ข้อมูลมาใหม่และทำการเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกัน แล้วนำผลจากข้อสรุปของข้อมูลแรกมาเปรียบเทียบกับผลในครั้งต่อไป ทำเช่นนี้ไปจนกระทั่งเก็บข้อมูล ครบสมบูรณ์ จึงนำผลที่ได้มาพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูลทุกประเภท เพื่อนำมาสร้างเป็นข้อสรุปที่ใช้ตอบปัญหาของการวิจัย

จริยธรรมวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากโรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช ได้พิจารณาแบบเสนอโครงการวิจัยแล้ว คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติในประเด็นการเคารพศักดิ์ศรีสิทธิมนุษยชนของกลุ่มตัวอย่างและการดำเนินการวิจัยอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายแก่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ดังรหัสงานวิจัย KNH 28/2563 วันที่ให้การรับรองวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ.2564

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นโยบายสาธารณะ:การพัฒนาแบบการจัดการอาหารริมบาทวิถี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดลพบุรี สรุปผลการวิจัยประเด็นสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลพบุรี

อาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี ผู้ประกอบการจำนวน 180 คนพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 35 จำหน่ายอาหารประเภทก๋วยเตี๋ยวมากที่สุดและไม่ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์หรือการอบรมสุขภาพอาหารจากภาครัฐ ร้อยละ100 สำหรับการประเมินความรู้สุขภาพ

อาหารของผู้ประกอบการ พบว่ามีความรู้ระดับปานกลางร้อยละ 51.2 โดยข้อที่ได้คะแนนมากที่สุด คืออาหารที่วางจำหน่ายทุกชนิดควรมีการปกปิดป้องกันฝุ่นละออง แมลงและสัตว์นำโรค และสารปรุงแต่งอาหารเครื่องปรุงรสต้องมีเลขทะเบียนเครื่องหมาย อย. และข้อที่ผู้ประกอบการมีความรู้ที่น้อยที่สุดคือการล้างภาชนะตามข้อกำหนดสุขาภิบาลอาหารร้อยละ 28.2 ผลการตรวจด้านชีวภาพ พบเชื้อมากที่สุด在手ผู้สัมผัสอาหารคิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมา คือ ตัวอย่างอาหารคิดเป็นร้อยละ 29.4 และพบเชื้อน้อยที่สุด คือ ภาชนะอุปกรณ์คิดเป็นร้อยละ 27.1, ด้านผลการตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างอาหาร 255 ตัวอย่าง พบเชื้อเกินมาตรฐาน 69 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 27.1 พบมากที่สุดในผักสดคิดเป็นร้อยละ 12.2 รองลงมาคือน้ำแข็งคิดเป็นร้อยละ 5.1 และอาหารต้ม/ลวกคิดเป็นร้อยละ 4.7 ตามลำดับ ส่วนผลการตรวจวิเคราะห์ภาชนะอุปกรณ์จำนวน 153 ตัวอย่าง พบเชื้อเกินมาตรฐาน 45 ตัวอย่าง พบมากที่สุดในจานและแก้วคิดเป็นร้อยละ 9.2 รองลงมาคือถ้วยช้อนส้อมและตะเกียบคิดเป็นร้อยละ 5.2, 4.2 และ 1.3 ตามลำดับ สำหรับการปฏิบัติของผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี พบว่า น้ำดื่มและเครื่องดื่มตลอดจนน้ำใช้สะอาดมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติตามสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.0001$) ส่วนข้อที่ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ได้น้อยที่สุดและควรได้รับการพัฒนาขึ้นอีก ได้แก่ สุขาภิบาลส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารการปกปิดและการเก็บอาหารในอุณหภูมิที่เหมาะสมและถูกระงับที่ไม่รั่วซึม

ด้านความพึงพอใจของผู้บริโภค 100 ราย พบว่าส่วนใหญ่มีความถี่ในการซื้อ 2-3 วันต่อครั้งร้อยละ 43 เหตุผล คือ สะดวก ซื้อได้ง่าย และมีเวลาจำกัด คิดเป็นร้อยละ 84, 67 และ 69 ตามลำดับ และผู้บริโภคมีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดการน้ำเสีย ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจด้านการสุขาภิบาลอาหารของผู้บริโภครายข้อ

ความพึงพอใจด้านการสุขาภิบาลอาหาร	$\bar{x}$	S.D.
1. ความสะอาดของแผงจำหน่ายอาหาร	4.22	0.60
2. โครงสร้าง ความแข็งแรงของแผงจำหน่ายอาหาร	4.51	0.50
3. ความสะอาดของอาหารที่วางจำหน่าย	4.17	0.59
4. การปกปิดอาหารที่วางจำหน่าย	4.02	0.65
5. การจัดเก็บอาหารสดของแผงลอย	4.03	0.63
6. ความสะอาดของสารปรุงแต่งอาหารและเครื่องปรุงรส	4.51	0.50
7. ความปลอดภัยของสารปรุงแต่งอาหารและเครื่องปรุงรส	4.61	0.49
8. ความสะอาดของน้ำแข็ง น้ำดื่ม และเครื่องดื่ม	4.33	0.57
9. ความปลอดภัยของน้ำแข็ง น้ำดื่ม และเครื่องดื่ม	4.31	0.54
10. ความสะอาดของภาชนะอุปกรณ์	4.58	0.57
11. ความปลอดภัยของภาชนะอุปกรณ์	4.62	0.55
12. การล้างภาชนะอุปกรณ์	4.21	0.66
13. การจัดการน้ำเสีย	3.83	0.90
14. การจัดเก็บภาชนะอุปกรณ์	4.17	0.71
15. การจัดการขยะมูลฝอย	4.04	0.76
16. การกำจัดแมลงและสัตว์นำโรค	3.99	0.73
17. ความสะอาดของเครื่องแต่งกายของผู้ขายอาหารริมบาทวิถี	4.02	0.72
18. ความสะอาดของมือและเล็บของผู้ขายอาหารริมบาทวิถี	4.21	0.56
19. พฤติกรรมการหยิบจับสัมผัสอาหารของผู้ขายอาหาร	4.36	0.56

ด้านผลจากการสังเกตของผู้วิจัยพบไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 เนื่องจากการผ่านเกณฑ์มาตรฐานต้องผ่านทุกข้อ รวมถึงผลจากการจัดกระบวนการกลุ่ม (Focus group) พบผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และไม่ผ่านการ

อบรมตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขพ.ศ.2561 ตลอดจนท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญและไม่ตระหนักต่อมาตรฐานหลักสุขาภิบาลอาหาร ตลอดจนขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายกฎเกณฑ์ร่วมกับทางภาครัฐทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนานโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม -สิงหาคม พ.ศ.2563 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบสภาพปัญหาอาหารริมบาทวิถีของจังหวัดลพบุรี เพื่ออธิบายข้อค้นพบและค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องพัฒนากระบวนการนโยบายสาธารณะ ตามกระบวนการและขั้นตอนของนโยบายสาธารณะ (Public policy process) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (Dye,1978) มีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การก่อตัวของนโยบายสาธารณะ (Public policy formation) ในการศึกษาพบว่า การก่อตัวของนโยบายสาธารณะในจังหวัดลพบุรี ก่อตัวจากจากนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงสาธารณสุข ยุกระดับมาตรฐานอาหารริมบาทวิถี (Street Food Good Health) โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา (COVID-19) ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสในการพัฒนาอาหารริมบาทวิถี เข้าสู่มาตรฐานอาหารริมบาทวิถี (Street Food Good Health) จังหวัดลพบุรีมีต้นทุนในด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาอาหารปลอดภัยทุกระบบ และมีคณะทำงานอาหารปลอดภัยโดยมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี เกษตรจังหวัดเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ภาคเอกชนและเครือข่ายชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี โดยผู้วิจัยในฐานะเลขานุการของคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี เกิดความตระหนักเห็นความรุนแรงของปัญหา เกิดสำนึกร่วมกันว่ามีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาและชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีเห็นโอกาสในการนำศักยภาพของตนเองในด้านต่างๆมาแก้ไขปัญหา โดยมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การพัฒนากลไกการดำเนินงาน การพัฒนาศักยภาพให้กับผู้ประกอบการและสร้างความเข้มแข็งให้กับชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี ฟื้นฟูสถาบันหลัก ให้เป็นผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนาอาหาร ริมบาทวิถี คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีการวิเคราะห์สถานการณ์อาหารริมบาทวิถีและเตรียมความพร้อมชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี โดยเน้นการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคได้สะท้อนปัญหาและความต้องการ มีการสรุปบทเรียนและร่วมกำหนดแนวทางดำเนินงาน โดยมีแนวทางมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สถานการณ์อาหารริมบาทวิถี ผู้วิจัยในฐานะเลขานุการของคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี ได้ประสานงานผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี มาประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการ 1 ครั้งและไม่เป็นทางการ 2 ครั้ง เพื่อรับทราบสถานการณ์อาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี การปฏิบัติตามสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการและความพึงพอใจของผู้บริโภค ร่วมกันพิจารณาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน จังหวัดลพบุรี มาเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานรับรู้การดำเนินงานวิจัยพร้อมกับสอบถามความสนใจของผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีที่จะร่วมกิจกรรม โดยมีคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายชุมชนเข้ามาช่วยดำเนินงานร่วมกัน ต่อมาก็ร่วมกันวิเคราะห์รับทราบสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ โดยพบว่าอยู่ในช่วงใกล้เลือกตั้งในเดือนธันวาคม 2563 ทำให้มีการแบ่งฝ่ายทางการเมือง รวมถึงผู้ประกอบการและผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินกิจกรรมพัฒนาจากรัฐและท้องถิ่น แต่ก็มองเห็นโอกาสที่จะพัฒนาและฟื้นฟูอาหารริมบาทวิถี ด้วยทุนทางสังคมและการหนุนเสริมของหน่วยงานภาครัฐ จึงได้ร่วมวิเคราะห์ทุนทางสังคม เพื่อค้นหาผู้นำที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงมาเป็นคณะทำงาน โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและองค์ประกอบของคณะทำงานให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ตัวแทนท้องถิ่น ตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนผู้บริโภค อสม.และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20-30 คน

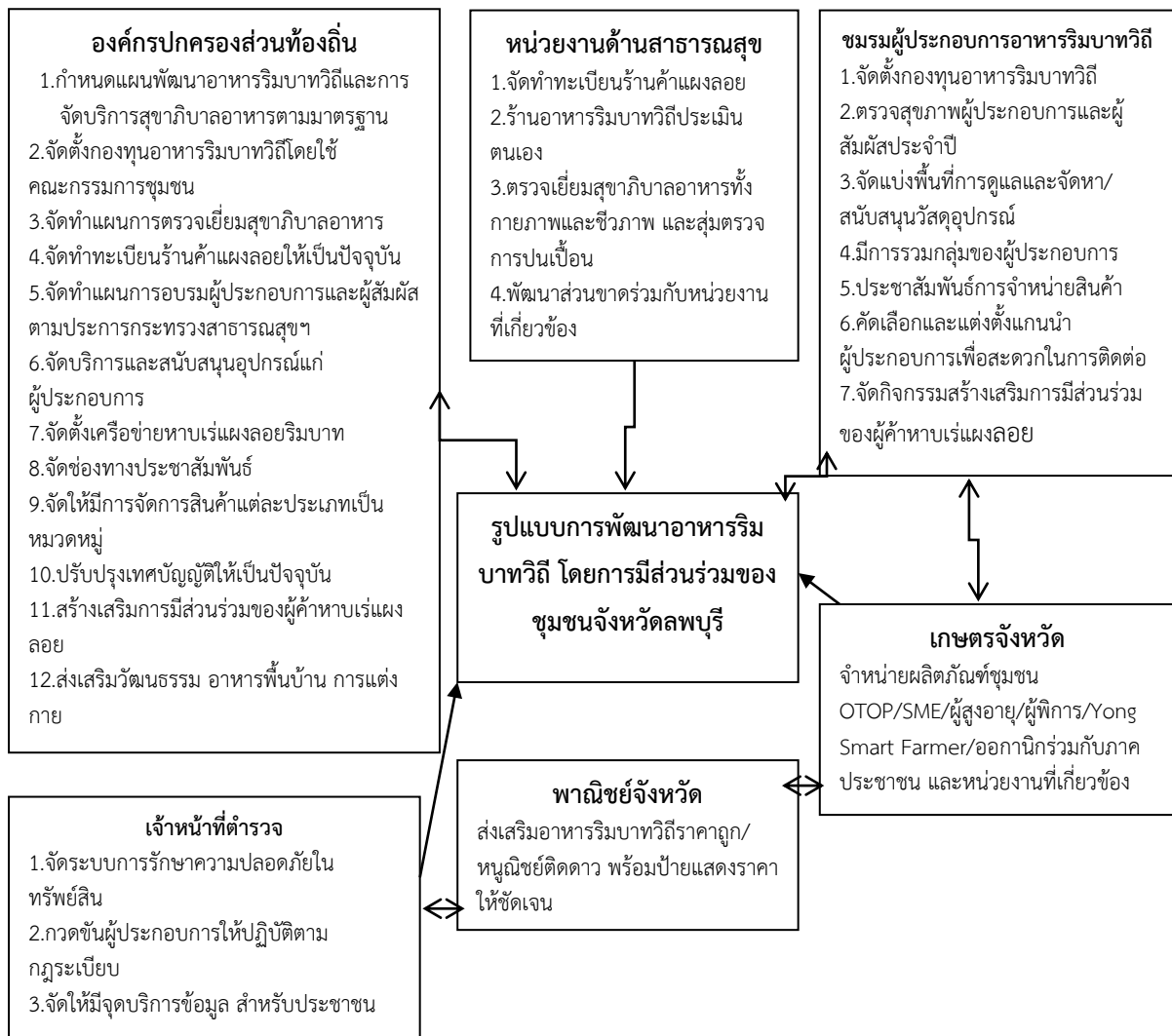
1.2 การเตรียมพื้นที่อาหารริมบาทวิถีในตลาดโต้รุ่ง 3 แห่ง คณะทำงานร่วมวางแผนการดำเนินงานสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ประกอบการ ด้วยการจัดประชุมชี้แจงความเป็นมาของและแนวทางของการวิจัย ผลผลิตที่ได้

คือ 1.ทำให้รับทราบปัญหาความไม่พอใจและเชื่อมั่นต่อการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีและปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น และระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน 2.ได้จัดทำแนวทางการพัฒนาอาหารริมบาทวิถี 3.จัดตั้งคณะทำงาน มีการพัฒนาศักยภาพคณะทำงานในด้านความรู้เรื่องสุขาภิบาลอาหาร มาตรฐานอาหารริมบาทวิถี และเริ่มการสื่อสารผ่านเสียงตามสายในตลาดได้รุ่งเป็นเวลาต่อเนื่องทุกวันในช่วงเวลา 17.00-18.00 น. เป็นระยะเวลา 2 เดือนและเสริมศักยภาพให้กับระดับบุคคลให้ตัวแทนผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังทางสุขาภิบาลอาหารในพื้นที่ 4.มีการเฝ้าระวังทางสุขาภิบาลอาหาร โดยมีคณะกรรมการอาหารริมบาทวิถี สังเกตแผงลอยร้านอาหาร และการตรวจโดยใช้ชุดทดสอบอาหารเบื้องต้น และ 5.มีการประชุมคณะทำงานเพื่อสรุปบทเรียน วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัญหา อุปสรรค พร้อมกับแนวทางแก้ไข เฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีเทศบาลเมืองลพบุรีและเทศบาลตำบล้านารายณ์เป็นกลไกหลักในการพัฒนาและประสานงาน

2. การกำหนดประเด็นนโยบายสาธารณะ (Public policy alternative development) ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการที่ใช้คือการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้บริโภคที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบ มาร่วมพิจารณาและวิเคราะห์ความเสี่ยง จนได้แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ โดยการวิจัยเปิดโอกาสให้คณะทำงานที่เป็นตัวแทน อันประกอบด้วย ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริโภค หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมความคิดเห็นถึงการแก้ไขปัญหา โดยมองไปสู่จุดหมายการพัฒนายกระดับมาตรฐานอาหารริมบาทวิถีและร่วมกำหนดเป้าหมาย โดยนำจุดเด่นของชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมมาผสมผสานแนวทางการพัฒนา ยกย่องวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีและจัดประชุมใหญ่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม 1 ครั้ง โดย(ร่าง)วิสัยทัศน์ คือ “อาหารริมบาทวิถี ชีวิตปลอดภัยสู่สาธารณะ” ทั้งนี้ การสร้างทางเลือกเชิงนโยบายสาธารณะ คณะทำงานและผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างทางเลือกเพื่อการแก้ปัญหา จัดกลุ่มเนื้อหาในระดับยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์การสร้างเข้มแข็งของชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี (2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาหารริมบาทวิถี โดยกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) ยุทธศาสตร์การพัฒนากฎหมายการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ และ(4) ยุทธศาสตร์พัฒนารูปแบบการสื่อสารสาธารณะ มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยมีการเชิญคณะทำงานประสานหน่วยงานราชการ ผู้ประกอบการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้บริโภค มาร่วมพิจารณาบทบาทภารกิจและมีความรู้ที่สามารถหนุนเสริมและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกำหนดมาตรการเชิงนโยบาย มีการประชุมในระดับยุทธศาสตร์ 2 ครั้ง ผลจากกระบวนการเรียนรู้ ก็คือ ทำให้ผู้ประกอบการและเครือข่ายเกิดความเชื่อมั่นต่อการพัฒนาและเห็นรูปธรรมการแก้ไขปัญหาที่จับต้องได้ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยและคณะทำงานได้มีการจัดประชุมระดมความเห็นเพื่อรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลาย อุปสรรคที่พบในการระดมความเห็น คือ ความไม่พอใจต่อการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐที่รับผิดชอบ ทำให้เกิดบรรยากาศตึงเครียดและพร้อมจะสร้างความขัดแย้ง

3. การตัดสินใจนโยบายสาธารณะ (Public policy decision making) นำทางเลือกมาสู่การตัดสินใจนโยบายสาธารณะ โดยคณะทำงานขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี นำผลการวิจัยแนวทางการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี เข้าที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี โดยผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรีเป็นประธาน ในวันที่ 2 กันยายน 2563 ณ ห้องประชุมทานตะวัน ศาลากลางจังหวัดลพบุรี เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้แทนภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยร่วมกันพิจารณาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสาธารณะและร่วมกันรับรองเป็นฉันทามติ ดังนี้ 1.ด้านสุขภาพ มิตินี้ถือเป็นมาตรฐานบังคับที่ต้องพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐาน จังหวัดลพบุรี เห็นควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีในตลาดได้รุ่งทุกแห่ง มีการจัดทำแผน การจัดการบริการ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร ตลอดจนการปรับปรุงเทศบัญญัติให้เป็นปัจจุบัน 2.ด้านเศรษฐกิจ ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานแบบบูรณาการจากทุกภาคส่วน ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของเครือข่ายผู้ประกอบการ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์การจำหน่ายสินค้าในพื้นที่ และมีป้ายบอกชื่อร้านหรือแผงลอยจำหน่ายอาหารที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน พร้อมระบุราคาที่เป็นธรรมและมีรูปภาพประกอบ 3.ด้านสังคม ควรจัดให้มีจุด

จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP/SME /ผู้สูงอายุ/ผู้พิการ /Young Smart Farmer ร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีจุดบริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบการรักษาความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว ควรมีการจัดตั้งเครือข่ายอาหารริมบาทวิถี เพื่อรับฟังปัญหาและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และคัดเลือกหรือแต่งตั้งผู้แทนหรือแกนนำผู้ประกอบการในแต่ละจุด เพื่อความสะดวกในการติดต่อประสานงาน และเป็นตัวแทนในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆกับทางราชการ และ 4.ด้านวัฒนธรรม ควรจัดให้มีสินค้าที่สามารถใช้ศิลปะการทำอาหาร และรูปสัญลักษณ์ที่ดึงดูดใจในการบริโภค รวมถึงการจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน/ การแต่งกายประจำถิ่นหรือมีการแสดงวัฒนธรรมประจำถิ่นดังแสดงรายละเอียดในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดลพบุรี

4. การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (Public policy implementation) ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ มาจากการสร้างความร่วมมือในการรับมือของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติโดยผนวกไปกับกิจกรรมการพัฒนาตามภารกิจที่เกี่ยวข้องของแต่ละหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และผู้ประกอบการ การนำนโยบายอาหารริมบาทวิถีไปสู่ปฏิบัติประกอบด้วย 7 โครงการแบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1)โครงการที่ชมรมผู้ประกอบการจะดำเนินการด้วยตนเอง 3 โครงการ และ 2)โครงการที่หน่วยงานและองค์กรในพื้นที่ร่วมกันดำเนินงานจำนวน 4 โครงการ

5. การประเมินผลนโยบายสาธารณะ (Policy evaluation) ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาของการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอผลการดำเนินงานในช่วงระยะเวลา 2 เดือนที่เริ่มศึกษาและพัฒนาอาหารริมบาทวิถีไปพร้อมๆกับกระบวนการผลักดันสู่นโยบายสาธารณะและนำไปสู่การทบทวนนโยบายแผนงานโครงการต่างๆสรุปได้ดังนี้

5.1 มิติด้านสุขภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ของเทศบาลเมืองลพบุรีและชัยบาดาล มีการจัดทำแผนพัฒนาอาหารริมบาทวิถีในปี 2564ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณค่าทางสังคม สร้างสังคมและเศรษฐกิจรากฐานให้เข้มแข็ง โดยมีการจัดอบรมผู้ประกอบการ 125 คนและผู้สัมผัสอาหาร 80 คน ในระหว่างวันที่ 7-13 สิงหาคม 2563, จัดตั้งคณะทำงานผ่านการขับเคลื่อนคณะกรรมการอาหารปลอดภัยจังหวัดลพบุรี, นำร่องจัดตั้งกองทุนอาหารริมบาทวิถีตลาดใต้รุ่งล้านรายณ์และจัดตั้งเครือข่ายผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีแบบไม่เป็นทางการ, มีการออกเทศบัญญัติเพื่อควบคุมสถานที่จำหน่ายและสะสมอาหารกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ แต่ยังไม่เป็นปัจจุบันและจะดำเนินการต่อในปี 2564 นอกจากนี้ มีการพัฒนาระบบการเฝ้าระวังการปนเปื้อนอาหารริมบาทวิถีจำนวน 194 ร้าน ยังคงพบว่าแผงลอยจำหน่ายอาหารไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 ซึ่งจากการสังเกตยังพบเห็นขยะในที่ต่างๆ,ร้านค้าไม่มีระบบบำบัดของเสียมีการทิ้งของเสียลงในท่อน้ำสาธารณะและผู้ประกอบการมีการปฏิบัติสุขลักษณะไม่ถูกต้อง

5.2 มิติด้านสังคม มีระบบการรักษาความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชน โดยลงพื้นที่ตรวจตราอำนวยความสะดวกด้านการจราจร พร้อมตั้งแผงเหล็ก/กรวยยาง และติดตั้งไฟกระพริบตลอดแนวถนนฝั่งซ้าย 1 เลน เพื่อความปลอดภัยของประชาชนที่ลงมาเดินบนถนนในช่วงเวลา 18.00 น.-24.00 น.,มีการตีเส้นจราจรและทาสีทางม้าลาย รวมถึงจัดทำแผนเฝ้าระวังความปลอดภัย ระบบการป้องกันอัคคีภัย ซึ่งในบางจุดตามซอยซอยยังไม่มีแสงสว่างที่เพียงพอ, มีการกั้นเขตแบ่งถนนคนเดินและรถสัญจรอย่างชัดเจน แต่ในบางจุดบริเวณซอยค่อนข้างเปลี่ยว แสงสว่างไม่ทั่วถึงและยังขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยต่อทรัพย์สินค่อนข้างน้อย สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีลักษณะการประสานความร่วมมือในการแจ้งเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัย ความสกปรก เป็นต้น ผ่านช่องทางในรูปแบบ ID Line และ Facebook

5.3 มิติด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน มีแผนดำเนินการปีงบประมาณ 2564 และอาหารราคาถูก (มูลนิธิติดดาว) เข้าร่วมโครงการจำนวน 35 ร้าน

5.4 มิติด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมอาหารประจำถิ่น/การแต่งกายและการละเล่นพื้นบ้านมีแผนดำเนินการปีงบประมาณ 2564

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนโยบายสาธารณะ:การพัฒนาแบบการจัดการอาหารริมบาทวิถีโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดลพบุรี พบข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัย 2 ประการ คือ 1. สถานการณ์ปัจจุบันของอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ด้านสุขลักษณะที่ไม่ถูกต้อง ไม่ได้รับการสนับสนุนในการปรับปรุงสถานที่จำหน่ายอาหารและการสนับสนุนอุปกรณ์ต่างๆในการจำหน่ายอาหารจากภาครัฐและยังไม่ได้การอบรมด้านสุขาภิบาลอาหาร มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ด้านสุขลักษณะที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งจากการสำรวจและตรวจสอบตามมาตรฐาน พบแผงลอยจำหน่ายอาหารไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ100 สำหรับผลการตรวจด้านชีวภาพ พบการปนเปื้อนเชื้อโรคมามากที่สุด ได้แก่ ในมือผู้สัมผัสอาหาร รองลงมา คือตัวอย่างอาหาร และพบเชื้อน้อยที่สุด คือ ภาชนะอุปกรณ์ โดยผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถี สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์พื้นฐานทางกายภาพได้น้อยที่สุดและควรได้รับการพัฒนาขึ้นอีก ได้แก่ ด้านสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร รวมทั้งปัญหาของท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญและไม่ตระหนักต่อการดำเนินงานตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ยังไม่พบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอาหารริมบาทวิถีอย่างชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานแยกเป็นส่วนๆและมีกิจกรรมแตกต่างกันไปแต่ละหน่วยงาน สำหรับในด้านความพึงพอใจของผู้บริโภคพบว่า ผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่ออาหารริมบาทวิธีน้อยที่สุดได้แก่ การจัดการน้ำเสีย และได้ให้ข้อเสนอแนะในการ

พัฒนา คือ ขอให้ผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารอย่างเคร่งครัดและถูกต้อง โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมีการตรวจสอบกวดขันอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับการศึกษาของ Wirakartakusumah, Purnomo, & Dewanti Hariyadi (2014) พบว่า ประเทศอินโดนีเซียใช้เวลายาวนานในการพยายามปรับปรุงมาตรฐานอาหารริมบาทวิถี โดยเฉพาะด้านความรู้และการปฏิบัติของผู้ประกอบการเช่นเดียวกับ ลูคก้า และทอร์เรส (Lucca & Torres, 2004) พบว่าผู้จำหน่ายอาหารริมบาทวิถี ยังมีการปฏิบัติตามด้านสุขอนามัยไม่เหมาะสมในการเตรียมอาหารและการขาดความรู้พื้นฐานจะส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพของประชาชน 2. พัฒนารูปแบบเชิงนโยบายสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ในการจัดการอาหารริมบาทวิถีจังหวัดลพบุรี ซึ่งการได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะประเด็น“อาหารริมบาทวิถี ชีวิตปลอดภัยสู่สาธารณะ” เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก โดยปัจจัยสนับสนุนคือการประสานงาน การจัดการเครือข่าย การเรียนรู้และการสื่อสาร เช่นเดียวกับข้อเสนอของ Cuthill และ Fien (2005)เสนอว่าการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐที่เปิดโอกาสในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมถึงการสร้างความร่วมมือให้เป็นบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมจะต้องใช้เวลามากยาวนานทั้งกลุ่มชุมชนและชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบข้อจำกัดในการวิจัย มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ได้แก่ 1) การตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม เนื่องจากถูกเร่งรัดด้วยเงื่อนไขในการดำเนินการและต้องการให้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหนึ่งของผู้ประกอบการในการเรียนรู้ปัญหาของตน 2) กระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะภายใต้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำได้เพียง 3 ขั้นตอนไม่ครบกระบวนการ ทำให้เห็นจุดเริ่มต้นที่เป็นการก่อตัวและทางเลือกนโยบายรวมถึงการตัดสินใจนโยบาย และเริ่มการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องติดตามประเมินผลการดำเนินงานต่อไป 3) การให้ความสำคัญของการเสริมสร้างความสามารถของชมรมผู้ประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก่อนที่จะมีการศึกษาข้อมูลยังมีเวลาน้อยเกินไปและกิจกรรมขาดความหลากหลายเพื่อให้สามารถครอบคลุมพื้นที่และกลุ่มประชากร และ 4) การศึกษาข้อมูลบางส่วนที่ละเอียดอ่อน เช่น รายได้ รายจ่าย บริบทข้อจำกัดของกลุ่มผู้ประกอบการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แท้จริงเหล่านี้การศึกษายังไปไม่ถึงอาจเป็นข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วนในทุกแง่มุมมากนัก

การนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาทุนทางสังคมในพื้นที่เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำงานร่วมกันของเครือข่ายชมรมผู้ประกอบการอาหารริมบาทวิถีในจังหวัดลพบุรี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐควรต้องพิจารณาทุนทางสังคมในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งก่อนเป็นอันดับต้น เพื่อจะสามารถพัฒนาต่อยอดการทำงานเพื่อสร้างการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
2. การพัฒนาการประเมินผลนโยบายสาธารณะยังไม่สามารถกระทำบนฐานของข้อมูลที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากนัก ดังนั้นจึงควรนำเครื่องมือต่างๆเข้ามาใช้ในการประเมินผล
3. ควรมีการจัดการด้านการสื่อสารต่อสาธารณะที่สามารถสร้างพลังการมีส่วนร่วมในวงกว้างให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบของการประเมินผลการจัดการอาหารริมบาทวิถีที่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นกลไกประเมินผลนโยบายและเป็นเจ้าของ
2. เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีจะมีข้อจำกัดเชิงความเป็นสามัญการ ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยต่อยอด โดยอาจนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเครือข่ายสมาชิกสุขภาพหรือเชิงประเด็นอื่นๆเพื่อให้สามารถนำข้อสรุปที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

References

- Cuthill, M., & Fien, J. (2005). Capacity building: Facilitating citizen participation in local governance. *Australian Journal of Public Administration*, 64(4), 63–80.
- Denzin, N. K. (1988). *The Research Act*. Englewood Cliff, N.J.: Prentice-Hall.
- Department of Health.(2019).The Summary report of the surveillance and food sanitation. Bangkok:War Veterans organization printing house.
- Department of Health.(2020). Street food Good Health.Food and Water Sanitation Journal,Vol 10 No.2,3-4.
- Dye, T. R. (1984). *Understanding public policy* (7th ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Getzels, Jacob W. & Guba, Egon G. (1989). *Social behavior and the administrative process*. School Review.
- Jaesakul, S. (2005). *Environmental health situation in Thailand BE 2005-2007*.Bangkok:War Veterans Organization Printing House.
- Lofland, J. & Lofland, L. H. (1995). *Analyzing Social Settings: A Guide to Qualitative Observation and Analysis*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Lopburi Provincial Health Office.(2017).The Summary report of operating results aaccording to KPI in Ministry of Public Health.
- Lucca & Torres.(2004). Food safety and hygiene practices of vendors during the chain of street food production in Florianopolis, Brazil: A cross-sectional study.Food Control 62,178–186.
- MacLaghlin, Milbrey W. (1978). Learning from experience: lesson from policy implementation. *Education and Policy analysis*, 9(2),171-178.
- Ramasut, P. (2002). *Participatory Action Research*. Bangkok: P.A. Living.
- Wirakartakusumah, Purnomo, & Dewanti Hariyadi.(2014).*Safety of Street Food:Indonesia's Experience*.Bogor Agricultural University.